

Прихваћено: 15.07.2022.			
Орг. јед.	Б р о ј	Прилог	Вриједност
02/1	345/22		Prilog 6.

Odlukom Nastavno-naučnog vijeća Ekonomskog fakulteta Brčko, Univerziteta u Istočnom Sarajevu, broj 03/2-59-5-/22 od 18.02. 2022. godine imenovana je Komisija za ocjenu i odbranu urađene doktorske disertacije kandidata mr Siniše Božičković pod naslovom "EFEKTI KONVERGENCIJSKE STRATEGIJE CILJANOG INTERVENCIJIZMA ZASNOVANOG NA KOMPARATIVNIM PREDNOSTIMA REPUBLIKE SRPSKE"

(u daljem tekstu: Komisija)¹ u sljedećem sastavu:

1. Prof. dr Mirela Mitrašević; redovni profesor, NO društvene nauke i UNO Aktuarstvo, Fakultet poslovne ekonomije u Bijeljini, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, predsjednik Komisije;
2. Prof. dr Cviko Jekić, vanredni profesor, NO društvene nauke i UNO Menadžment, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Ekonomski fakultet Brčko, mentor i član Komisije;
3. Prof. dr Branka Zolak – Poljašević, vanredni profesor, NO društvene nauke i UNO Menadžment, Ekonomski fakultet Banja Luka, Univerzitet u Banja Luci; član Komisije.

Komisija je pregledala i ocijenila doktorsku disertaciju i o tome podnosi Nastavno-naučnom vijeću Ekonomskog fakulteta u Brčkom, Univerziteta u Istočnom Sarajevu, sljedeći

I Z V J E Š T A J

o ocjeni urađene doktorske disertacije

1. Značaj i doprinos doktorske disertacije sa stanovišta aktuelnog stanja u određenoj naučnoj oblasti

Predmet istraživanja doktorske disertacije pripada užoj naučnoj oblasti „Menadžment, a u užem smislu, istraživanja pripadaju kontekstu strategijskog menadžmenta u javnoj upravi. Istraživanje je postaknuto potrebom rješavanja osnovnog privrednog problema Republike Srpske (u daljem tekstu RS), a to je dugotrajna stagnacija ekonomskog rasta, regionalna nejednakost i slabi izgledi za postizanje snažnijeg rasta u srednjem, pa i dugom roku. Zadatak doktorske disertacije je osmišljavanje načina (strategije) na koji će komparativne prednosti RS biti iskorišćene kako bi se postigao, kako ravnomjerniji razvoj među regijama, tako i unutar regija, a time i ukupan privredni i društveni razvoj Republike Srpske.

Opšte stanje u privredi i društvu, te izražena prirodna nejednakost regija, njihova demografska struktura i geostrateški položaj, usložnili su proces regionalizacije u RS a time i postojanje jasne politike ravnomjernog ekonomskog razvoja. Ciljane intervencije nisu prepoznate u strateškim dokumentima razvoja. Politika smanjivanja regionalnih razlika se smatrala već integrisanom u politici ekonomskog razvoja RS, kao i strategijama razvoja u pojedinim sektorima. Prema tome mjerenje efekta politike ravnomjernog regionalnog razvoja kroz ciljane intervencije je izostalo.

Rezultat ovakvog pristupa jeste velika razlika u razvijenosti jedinica lokalne samouprave unutar regija (opština i gradova, od razvijenih do izrazito nerazvijenih), kao i između regija, tako da ti problemi opterećuju ukupni privredni i društveni razvoj Republike Srpske. Posljedice neravnomjernog razvoja su i negativna migraciona kretanja iz nerazvijenih opština u razvijene opštine i gradove i iz sela u grad. Usljed toga prostori koji su od strategijskog značaja ostaju

¹ Komisija mora biti imenovana u skladu sa članom 40. Pravilnika o studiranju na trećem ciklusu studija na Univerzitetu u Istočnom Sarajevu

populaciono nepokriveni, a resursi na datim prostorima ostaju neiskorišćeni. S druge strane, razvijena područja postaju prekomjerno opterećena koncentracijom stanovništva i privrede, što takođe ima negativne socijalne, ekonomske i ekološke posljedice. Kompleksnost, dugoročnost i izraženost problema neravnomjernog regionalnog razvoja upućuju na činjenicu da samo Vlada RS strateškim pristupom svojim resursima, institucijama i zakonskom regulativom može na adekvatan način da inicira, usmjeri i realizuje rješavanje datih problema.

Jačanje internih kapaciteta regiona i lokalnih zajednica postaje prioritet Evropske unije. Postavljeni su ciljevi da se svi nacionalni i lokalni resursi stave u funkciju podizanja konkurentnosti u određenim područjima (regioni, lokalne zajednice). Evropska regionalna politika ima izgrađene institucije regionalnog razvoja kao i fondove, politiku i principe njihovog korišćenja. Republici Srpskoj, koja teritorijalno pripada Evropi, predstoji suštinsko prilagođavanje ovim principima, politici i načinu ponašanja da bi unaprijedila svoje kapacitete i efikasnije koristila već raspoložive fondove i one koji će biti raspoloživi u narednom periodu.

Sve navedeno upućuje na zaključak o potrebi konvergentne strategije kojom bi se obezbijedio ravnomjeran razvoj svih regija Republike Srpske. Vlada RS ima odgovornost za smanjenje dispariteta između regija, povećanje regionalne konkurentnosti, veće iskorištenje naslijeđene komparativne prednosti regija, stvaranje blagostanja života u regijama i smanjenje odlazaka radnosposobnog i kvalifikovanog stanovništva iz Republike Srpske.

Nejednakosti koje se pojavljuju između regija i unutar regija rezultat su raznih faktora, koji se svrstavaju u ekonomske, socijalne i teritorijalne. Istraživanja u doktorskoj disertaciji se fokusiraju na novi faktor "intervencionizam", kao faktor ciljanih intervencija koji će biti usmjeren za smanjenje regionalnih dispariteta. Literaturna istraživanja su pokazala da državna pomoć, kao izraz intervencionizma pojedinih vlada, daje efekte u podsticanju održivosti i razvoja privrednih sistema, a time i regija. Intervencionizam se posmatra kao ključni faktor za korištenje neiskorištenih prirodnih resursa, kao komparativne prednosti, te za postizanje veće konkurentnosti u okruženju. Efektivnost vladinih intervencija i subvencija jedan su od važnijih principa za ocjenu uspješne ekonomske politike ravnomjernog regionalnog razvoja. U istraživanju se efekti posmatraju kao direktna korist regiji ili lokalnoj zajednici u njihovom smanjivanju dispariteta, a koji se mjere setom odabranih indikatora. Intervencijom Vlade RS očekuju se efekti, koji mogu podstaći ekonomski razvoj privrednih regija i društva u cjelini.

Ocijenjeno je da su provedena istraživanja dala veliki doprinos i značaj u prikazivanju ključne slabosti u upravljanju razvojem i regionalnim razvojem, te dala preporuke njihovom otklanjanju u neposrednoj budućnosti. Kandidat u disertaciji objedinjuje i produbljuje dosadašnja istraživanja faktora ekonomskog razvoja, ukazujući na novi faktor "ciljani intervencionizam", te nudi savremene pristupe vrednovanja efekata konvergentne strategije. Posebnu vrijednost ima istraživački dio koji je koristio primarne i sekundarne izvore podataka. Komisija smatra da je ovakvim pristupom kandidat u potpunosti ispunio cilj i svrhu istraživanja po kojoj je trebalo, oslanjajući se na postojeće naučne spoznaje, teorijske koncepte i empirijske činjenice iz domena upravljanja regionalnim razvojem, da istraži efekte ciljanih intervencija. Kandidat ističe da efikasna upotreba ovog koncepta zahtijeva reformu javne uprave i neophodnu zakonsku i normativnu organizaciju regija u Republici Srpskoj.

Iz svega prethodno navedenog, opšta ocjena je, da je urađena doktorska disertacija "Efekti konvergenjske strategije ciljanog intervencionizma zasnovanog na komparativnim prednostima Republike Srpske" važna kako za strateške javne menadžere u Vladi RS i jedinicama lokalne samouprave, tako i za širu akademsku i stručnu javnost. Njen značaj je i u osmišljavanju

sistemskih rješenja za unapređenje i dostizanje veće efektivnosti u upravljanju razvojem i regionalnim razvojem, uzimajući u obzir ciljane intervencije. Primjenom datog pristupa moguće je na sveobuhvatan način sagledati neravnomjernost ekonomskog razvoja regija, utvrditi osnovne nedostatke i izvore neefektivnosti upravljanja razvojem i ravnomjernim regionalnim razvojem, te kreirati "Konvergentnu strategiju ciljanog intervencionizma", strategiju koja predstavlja strateški razvojni dokument Republike Srpske. Ovim pristupom se može smanjiti disparitet između regija i povećati konkurentna sposobnost privrede Republike Srpske na tržištima u okruženju.

2. Ocjena da je urađena doktorska disertacija rezultat originalnog naučnog rada kandidata u odgovarajućoj naučnoj oblasti

Komisija smatra da je urađena doktorska disertacija rezultat profesionalnog, akademskog i naučnog rada i razvoja kandidata na studijama prvog i drugog ciklusa i kroz dosadašnju profesionalnu nastavnu i istraživačku karijeru. Originalnost rada ogleda se u samom izboru teme i primijenjenoj metodologiji koja uključuje sprovođenje sopstvenih empirijskih istraživanja kako bi se testirale postavljene istraživačke hipoteze. Primijenjena metodologija istraživanja uključuje sprovođenje vlastitih empirijskih istraživanja, koje obuhvata: stavove populacije i eksperata vezanih za strategiju ciljanog intervencionizma; efekte intervencionizma Vlade u smanjivanju regionalnih razlika u RS; otkrivanje impulzivne i dinamičke snage intervencionizma, konkurentnosti i komparativne prednosti u odbranom skupu indikatora ekonomskog razvoja; vrste kauzalnih veza između intervencionizma i ključnih indikatora ekonomskog razvoja; matematičko i ekonometrijsko predstavljanje modela uticaja intervencionizma na ekonomski razvoj RS; vlastito predstavljanje morfologije i akcionog plana konvergentne strategije ciljanog intervencionizma.

Osnovna hipoteza koju je kandidat testirao na osnovu istraživanja glasi: Prostorna distribucija privrednih i društvenih aktivnosti, uz primjenu konvergentne strategije ciljanog intervencionizma u privrednim regijama gdje postoji komparativna prednost, obezbijedit će ravnomjeran razvoj regija i podizanje opšteg nivoa konkurentnosti privrede.

Rezultati originalnih primarnih istraživanja su potvrdili osnovanost glavne hipoteze gdje je najveći broj ispitanika potvrdno odgovorilo na istraživačka pitanja vezano za ovu hipotezu. Primarna istraživanja su zaokružena metodom scenarija gdje je najpovoljniji put S1, akcija A1, što takođe potvrđuje osnovanost postojanja glavne hipoteze. Primjenom ekonometrijskog modela korekcije greške dokazano je da će povećanje finansiranja iz budžetskih sredstava od 1% dovesti do povećanja bruto domaćeg proizvoda za 1,9%. Navedeni rezultat takođe pokazuje da se ne može odbaciti ova hipoteza, te da će konvergentna strategija ciljanog intervencionizma dovesti do smanjenja regionalnih nejednakosti i povećati ekonomski razvoj Republike Srpske.

Na osnovu opšte hipoteze kandidat izvodi i sljedeće **pomoćne hipoteze**:

H1. Komparativne prednosti Republike Srpske nisu ravnomjerno raspoređene.

Istraživanja koncentracije (Herfindahl-Hirschmanovog indeks HHi) i specijalizacije djelatnosti (Balassa-Hooverov indeks BHi) su doprinijeli pregledu nejednakosti regija, čime se ne može odbaciti Pomoćna hipoteza H1: komparativne prednosti Republike Srpske nisu ravnomjerno raspoređene. Pored navedenog, rezultati primarnih istraživanja potvrđuju ovu hipotezu jer je najveći broj ispitanika pozitivno odgovorilo na istraživačko pitanje.

H2. Konzistentan pristup regionalnom razvoju doprinosi smanjivanju regionalnih dispariteta i poboljšanju ekonomskih indikatora po regionima.

U zadnjoj deceniji najviše ulaganja bilo je u regiju Banja Luka. Ulaganja u regiju Banja Luka doprinijela su poboljšanjima ekonomskih indikatora, i time udaljila tu regiju od ostalih regija u

Republici Srpskoj. Dakle, banjalučka regija ima trend razvoja iznad prosjeka Republike Srpske, za razliku od drugih regija koje imaju ispodprosječni trend razvoja. Samim tim se pokazuje da izostavljeni konzistentni intervencionizam u druge regije je na jedan način umanjivao njihovu regionalnu konkurentnost. Isto tako, istraživanja za odvijanje ekonomskih aktivnosti koje dovode do regionalne ujednačenosti (a vezuju se za ovu hipotezu) provedena su i putem scenarija. Sve navedeno upućuje na zaključak da se potvrđuje pomoćna hipoteza H2, da konzistentan pristup regionalnom razvoju doprinosi smanjivanju regionalnih dispariteta i poboljšanju ekonomskih indikatora po regionima. Rezultati istraživanja od 65% potvrdnih odgovora idu u prilog tome.

H3. Postojeća privredna struktura RS je bez jasno definisanih propulzivnih sektora.

Istraživanjem se došlo do saznanja da Republika Srpska ima komparativnu prednost u djelatnostima: poljoprivreda, šumarstvo i ribolov (A), proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (D) i u djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i posluživanja hrane; hotelijerstvo i ugostiteljstvu (I). Privredna djelatnost informacije i komunikacije (J) jedna je od najpropulzivnijih djelatnosti, jer se u njoj stvara najveći profit. Istraživanja su pokazala da se ovaj sektor, prema specijalnostima djelatnosti, jedino nalazi u regiji Banja Luka, dok u ostalim regijama se tek počinju osnivati preduzeća i društva iz ovoga sektora. Tako se ne može odbaciti pomoćna hipoteza H3. Ova hipoteza je potvrđena i primarnim izvorima podataka gdje je najviše ispitanika dalo pozitivan odgovor na istraživačko pitanje vezano za ovu hipotezu.

H4. Savremene uslove privređivanja zasnovane na konkurentnosti karakteriše činjenica da su komparativne prednosti resursi tržišne kategorije.

Istraživanja pokazuju da od 20 posmatranih djelatnosti regija Banja Luka zauzima primat na njih 12, što je čini konkurentnijom u odnosu na ostale regije Republike Srpske, i to: geostrategijski položaj (blizina EU), postojeća saobraćajna infrastruktura, naslijeđeni prirodni resursi, ovu regiju svrstava u vrh komparativnih prednosti u odnosu na ostale regije. U ovoj regiji je broj zaposlenih i privrednih subjekata veći od 50% ukupne zaposlenosti u Republici Srpskoj. Ovim se dokazuje pomoćna hipoteza H4 da savremene uslove privređivanja zasnovane na konkurentnosti karakteriše činjenica da su komparativne prednosti resursi tržišne kategorije. Regija Banja Luka svoje komparativne prednosti više koristi nego druge regije. Ova hipoteza je potvrđena i primarnim izvorima podataka gdje je dvije trećine ispitanika potvrdno odgovorilo na istraživačko pitanje broj šest.

Kritičkom analizom predstavljenog instrumentarija u vrednovanju razvijenosti, kandidat ukazuje na pravce njegovog unapređenja u cilju dobijanja preciznijih ocjena efekata ekonomskog razvoja a i efekata konvergentne strategije ciljanog intervencionizma. Provedena istraživanja i rezultati empirijske studije u privrednim regijama RS i u njenim privrednim sektorima pokazali su superiornost primjene metoda za ocjenu razvijenosti i dispariteta regija u koncentraciji i centralizaciji privrednih djelatnosti. Pokazano je da su informacije do kojih se dolazi na ovaj način višestruko korisne strateškom menadžmentu, jer uključuje više različitih varijabli. Poznavanjem kompleksnosti indikatora i faktora, te primjena različitih metoda u prikupljanju i obradi podataka, strateški menadžment u Vladi RS može unaprijediti svoj rad i ostvarivati veće efekte u upravljanju ravnomjernim ekonomskim razvojem regija i ukupnim razvojem Republike Srpske.

Originalnost urađene doktorske disertacije potvrđena je i rezultatima izvještaja iz softvera iThenticate, kojim je izvršena njena provjera.

Iz svega navedenog, Komisija zaključuje da je doktorska disertacija kandidata mr Siniše Božićković rezultat vlastitog i originalnog istraživanja u ovoj oblasti (Menadžment), sa dobijenim rezultatima koji su primjenljivi i kod strateškog menadžmenta od najviših do najnižih nivoa vlasti u Republici Srpskoj.

3. Pregled ostvarenih rezultata rada kandidata u određenoj naučnoj oblasti

Kandidat mr Siniša Božičković rođen je 12. 08. 1979. godine u Doboju, opština Doboj. Osnovnu i srednju ekonomsku školu završio je u Doboju. Nakon završetka srednje škole upisao se na Ekonomski fakultet u Banja Luci, smjer "menadžment i preduzetništvo," na kojem je diplomirao 2007. godine.

Radni odnos zasnovao je 2005. godine u Raiffeisen BANK d.d. Sarajevo, gdje je radio do 2014. godine. Od 2014. godine do 2016. radio je u SBER bank a.d. Banja Luka.

Postdiplomski studij, smjer "menadžment i preduzetništvo" upisao je 2007. godine na Ekonomskom fakultetu Brčko, na kome je 2014. godine magistrirao sa temom "Intervencionizam kao razvojna strategija javnog menadžmenta u obezbjeđivanju ekonomskog rasta u lokalnim zajednicama."

Na Saobraćajnom fakultetu Doboj počinje raditi 2016. godine, kad je i osvario izbor u „višeg asistenta,“ uža naučna oblast – Menadžment. U isto zvanje reizabran je 2020. godine. Na prvom ciklusu studija izvodi vježbe na sljedećim predmetima: Ekonomika u saobraćaju, menadžment u saobraćaju, Računovodstvo i finansije za menadžere, Elektronsko poslovanje, Interni marketing, Menadžment u poštanskom saobraćaju.

Pregled ostvarenih rezultata kandidata u određenoj naučnoj oblasti:

1. Božičković Ranko, Božičković Zdravko, **Božičković Siniša**: "Istraživanja uticaja faktora sistema masovnog opsluživanja na efikasnost procesa rada" II međunarodni simpozijum "Novi horizonti saobraćaja i komunikacija 2009", Saobraćajni fakultet Doboj, Doboj, 2009.
2. **Božičković Siniša**, Đuranović Dragan, Valentina Pijetlović: "Klasifikacija i rangiranje strateških ciljeva lokalnih zajednica", Poslovni konsultant-međunarodno indeksirani naučno stručni časopis (EBSCO PUBLISHING), FINconsult Tuzla, 2015.
3. Šoja Tijana, Galijašević Zumreta, **Božičković Siniša**: "Konvergencija regulativa za osnivanje banaka Japana, Velike Britanije i Njemačke u globalnom bankarstvu" Apeironov naučni časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije, sveska 9, BR.1, 2015, Banja Luka.
4. Mitrović Goran, **Božičković Siniša**: Osiguravajuća društva u funkciji ekonomskog razvoja Republike Srpske, Zbornik radova Treće internacionalne konferencije Ekonomskog fakulteta Brčko "Partnerstvo vlasti, privrede i institucija visokog obrazovanja u podsticanju ekonomskog razvoja", Brčko, 10-12. novembar 2016.
5. Đalić Irena, Slobodan Subotić, Svjetlana Terzić, **Siniša Božičković**: Analiza sektora malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj, International Symposium New Horizons, Saobraćajni fakultet, Doboj, 2017.
6. **Božičković Siniša**, Veselin Blagojević, Slobodan Subotić: "Comparative advantage of regions on basis of energy efficiency using different insulation materials in construction", Zbornik radova sa 5. međunarodnog kongresa: Inženjerstvo, ekologija i materijali u procesnoj industriji, Tehnološki fakultet Zvornik, 2017.
7. Slobodan Subotić, **Siniša Božičković**, Živko Erceg: "Uticaj fiksnih rashoda na poslovni rezultat saobraćajnog preduzeća "Poslovni konsultant, Međunarodno indeksirani naučno-stručni časopis (EBSCO Publishing), FINconsult Tuzla, 2017.
8. Slobodan Subotić, **Siniša Božičković**: "Analytical approach to economic growth of the Republic of Srpska with special emphasis on the development of the agriculture", International Journal of Investment Management and Financial Innovations, Vilmington, Sjeverna Karolina, SAD, 2018.
9. **Božičković Siniša**, Mitrović Goran, Božičković Zdravko, Đalić Irena, Anđelić Dragan: Istraživanje regionalne koncentracije djelatnosti saobraćaja u Republici Srpskoj, VII međunarodni simpozijum "Novi horizonti saobraćaja i komunikacija 2019", Saobraćajni

fakultet Doboj, Doboj, 2019.

10. Alagić Ismar, **Božičković Siniša**: Preduzetnička infrastruktura, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Saobraćajni fakultet Doboj, 2019. (monografija), ISBN 978-99955-36-74-9
11. Vojislav Krstić, Božidar Krstić, **Siniša Božičković**: Possibility of improvement the motor vehicles economy, Journal of Scientific Society of Power Machines, Tractors and Maintenance, Srbija, Novi Sad, 2020.
12. **Siniša Božičković**, Cviko Jekić, Zumreta Galijašević, Milan Eremija, Saša Ostojić: Saobraćajne mreže kao faktor ekonomskog razvoja i regionalne koncentracije privrednih djelatnosti, International Symposium New Horizons, Saobraćajni fakultet, Doboj, 2021.

4. Ocjena o ispunjenosti obima i kvaliteta u odnosu na prijavljenu temu (po poglavljima)²

Doktorska disertacija kandidata mr Siniše Božičković, pod naslovom „Efekti konvergenjske strategije ciljanog intervencionizma zasnovanog na komparativnim prednostima Republike Srpske” prezentovana je na 178 stranice, sa posebnim separatom priloga od 15 strana, kompjuterski složene i formatirane, formata A4, Multiple 1,15; gornje i desne margine 2,5 cm, donje i lijeve margine 3,0 cm. Prilikom izrade disertacije kandidat je koristio Evropski sistem za citiranje korištene literature. Disertacija sadrži: apstrakt na srpskom i engleskom jeziku, sadržaj; popis skraćenica, slika, grafikona i tabela.; uvod, pet poglavlja, zaključak, spisak korištene literature i priloge.

Rezultati istraživanja su prezentovani pregledno i razumljivo. Predmet, cilj i rezultate istraživanja u funkciji izrade doktorske disertacije kandidat je prezentovao na sljedeći način:

- 1) Uvodna razmatranja;
- 2) Tendencije u politikama postizanja konkurentnosti i komparativne prednosti privrede i regije;
- 3) Teorijski okvir istraživanja ciljanog intervencionizma i konvergenjske;
- 4) Metodologija istraživanja;
- 5) Empirijska istraživanja;
- 6) Zaključna razmatranja;
- 7) Literatura.

Kandidat je, po mišljenju Komisije, kvalitetom i obimom istraživanja uspješno odgovorio na izazove postavljenih hipoteza. U nastavku ovog dijela Izvještaja predstavljaju se poglavlja ove disertacije, za koja se cijene kao originalnost naučno - istraživačkog rada kandidata.

Prvo poglavlje rada, **Uvodna razmatranja** posvećena su objašnjenju predmeta i cilja istraživanja, obrazloženju hipoteza te pretpostavkama, poteškoćama i ograničenjima u istraživanju. Predmet istraživanja je postojanje regionalnih dispariteta a kao cilj se ističe smanjenje regionalne nejednakosti i podizanje ukupne konkurentnosti privrede Republike Srpske. U skladu sa predmetom i ciljem istraživanja postavljena je jedna glavna i četiri pomoćne hipoteze. U ovom dijelu disertacije istaknute su pretpostavke, poteškoće i ograničenja u istraživanju, kao što su: nedostatak u zakonskoj regulativi regionalne organizacije RS, problem prikupljanja i obrade informacija, nedostatak postojanja metodologije za mjerenje performansi ekonomskog rasta regija, vjerodostojnost obilježja ili indikatora, podrška Vlade, ministarstava, privrednih komora, zavoda za statistiku Republike Srpske i Bosne i Hercegovine i drugo. Na kraju ovog dijela obrazloženi su metodologija istraživanja, očekivani rezultati i naučni doprinos, te struktura disertacije.

U drugom poglavlju, **Tendencije u politikama postizanja konkurentnosti i komparativne**

² Ispunjenost obima i kvaliteta u odnosu na prijavljenu temu, naročito, treba da sadrži: analitički i sistemski prilaz u ocjenjivanju istraživačkog postavljenog predmeta, cilja i zadataka u istraživanju; ispunjenost naučnog prilaza u dokazivanju tvrdnji ili pretpostavki u hipotezama, sa obradom podataka.

prednosti privrede i regije, obrađuju se; Prvo, tendencije u javnoj upravi u cilju prilagođavanja promjenama i savremenoj ulozi institucija u kreiranju ekonomske politike razvoja. Fokus se daje menadžmentu i njegovim funkcijama u javnoj upravi, strategiji i menadžment procesima u javnoj upravi. Teorijski su obrađeni aspekti faktora konkurentnosti, metode za rangiranje konkurentnosti i indeksi i indikatori konkurentnosti, uloga institucija u postizanju konkurentnosti. Drugo, konkurentnost privrede RS, kako bi se dobila prava slika njene konkurentnosti na osnovu strukturiranosti privrede. Akcenat je dat konkurentnosti po regijama Republike Srpske, gdje kandidat ističe prirodne kapacitete regija, kao faktore konkurentnosti. Pošto je komparativnost regija ključna za kreiranje politike ravnomyemnog regionalnog razvoja, kandidat daje veliki značaj komparativnosti kao faktoru u podizanju većeg stepena konkurentnosti privrede Republike Srpske.

Treće poglavlje, **Teorijski okvir istraživanja ciljanog intervencionizma i konvergencije**, usmjereno je na; Prvo, genezu intervencionizma kao razvojne strategije, normativne i strateške aspekte intervencionizma, te njegove efekte u kreiranju poslovnog ambijenta. Ovim kandidat počinje tretirati intervencionizam kao razvojnu strategiju i kao strateško opredjeljenje rukovodeći se stavom da je intervencionizam neophodna mjera za korigovanje tržišnih nedostataka. Aktivnosti vladinih mjera u podizanju nivoa privredivanja lokalnih i regionalnih tržišta Republike Srpske zauzimaju posebno mjesto u ovom dijelu rada. Samim tim, kandidat nagovještava oblikovanje strategije intervencionizma kao jednog od dokumenta razvojne strategije RS, što je u empirijskim istraživanjima dokazivao kroz projekciju i kreiranje scenarija uticaja strategije ciljanog intervencionizma. Drugo, konvergenciju i konvergentnu strategiju gdje se obrađuju koncepti konvergencije, konvergentna strategija EU i politike EU i navode fondovi EU za regionalni razvoj. U ovom dijelu se detaljno obrađuju i teorijski aspekti ekonomske konvergencije kao i indikatori za mjerenje regionalne konvergencije. Na kraju su navedena literaturna istraživanja intervencionističkih mjera i konvergentnih strategija ciljanog intervencionizma.

U četvrtom poglavlju, **Metodologija istraživanja**, zbog složenosti odnosa koji se ispituju i međuzavisnosti mnogih pratećih varijabli, kao adekvatni metodološki okviri u istraživanju, pored induktivnih, deduktivnih i komparativnih metoda zaključivanja, te ograničenja u istraživanju, definisano je niz kvalitativnih i kvantitativnih metoda, zasnovanih na: 1) primarnim i 2) sekundarnim izvorima podataka. Za obradu podataka iz primarnih izvora koriste se: 1) Empirijska istraživanja zasnovana na percepciji, Modifikovana faktorska analiza, metoda inverznog projektovanja, 2) scenarijska prilagođena metoda razvoja strategije po modelu Ringland. Za obradu podataka iz sekundarnih izvora koriste se: 1) Wiliamsonovim indeksom nejednakosti regija; 2) nejednakost sektorskog dispariteta regija: model Herfindahl-Hirschmanov indeksa koncentracije; b) Balassa-Hoverov indeks specijalizacije; 3) Istraživanje uticaja 3 varijable na ekonomski rast RS: Ekonometrijske metode i testovi: testovi stacionarnosti (Augmented Dickey-Fuller test - ADF); Diki Fulerov test reziduala); Engle-Grangerov test kointegracije; Vektorski model korekcije greške (Vector Error Correction Model - VECM); test homoskedastičnosti; testovi na autokorelaciju i drugi testovi.

U istraživanju se koriste softveri: statistički softver MINITAB i ekonometrijski softver - Eviews.

Peto poglavlje, **Empirijska istraživanja** sadrže: a) istraživanja iz primarnih izvora podataka i b) istraživanja iz sekundarnih izvora podataka.

- a) **Podaci iz primarnih izvora** korišteni su u dva metoda prilaza i to u: 1) metodi ispitanika ili metodi istraživanja stavova ispitanika, kojom kandidat dokazuje njihovu percepciju o strategiji ciljanog intervencionizma kao pokretaču razvoja Republike Srpske; 2) predviđanju razvoja strategije ciljanog intervencionizma koristi se scenarijska prilagođena metoda razvoja strategije,

po modelu Rigland. Ova metoda se sve više koristi iz praktičnih razloga, jer je podržana softverima Micmac, Mactor i Multiple. Pored istraživačkih varijabli, kandidat u ovom dijelu istraživanja proširuje posmatranje uticaja 20 indikatora ekonomskog razvoja, na osnovu čega dolazi do njihovih direktnih i indirektnih uticaja na ekonomski razvoj. Pri tome, posebno analizira uticaj i ponašanje varijabli u triparitetnom odnosu: intervencionizam, konkurentnost i komparativna prednost na ekonomski razvoj, te njihov rang uticaja na ekonomski razvoj. Pri tome, kandidat ulazi u oblast systemske dinamike posmatranih varijabli i istražuje njihove impulzivne i dinamičke karakteristike, kao važne atribute. Time dolazi do ocjene unosnosti pojedinih varijabli, odnosno ranga uticaja intervencionizma, konkurentnosti i komparativne prednosti na ekonomski razvoj.

- b) **Podaci iz sekundarnih izvora** koriste se za dokazivanja u sljedećim istraživačkim prilazima: 1) nejednakost regija potvrđena je Wiliamsonovim indeksom; 2) nejednakost sektorskog dispariteta regija dokazana je u modelima: a) model Herfindahl-Hirschmanov indeksa koncentracije; b) Balassa-Hoverov indeks specijalizacije; 3) Ocjena efekata konvergentne strategije ciljanog intervencionizma istraživana je ekonometrijskim modelom. Fokus u modelu je istraživanje uticaja finansiranja iz budžetskih sredstava i finansiranja u projekte vodovoda i kanalizacije na BDP Republike Srpske. Pri tome se pošlo od metode za ispitivanje stacionarnosti (ADF) i modela vektorske korekcije greške (VECM). Ekonometrijskim multivarijacionim regresionim modelom je dokazan efekat intervencionizma na BDP Republike Srpske. Dobiveni regresioni model je kointegrisan i pogodan za planiranja u dugom roku. Na osnovu modela korekcije greške zaključuje da će povećanje finansiranja iz budžetskih sredstava od 1% dovesti do povećanja bruto domaćeg proizvoda za 1,9%. Navedeni rezultat pokazuje da se ne može odbaciti Glavna hipoteza "da finansiranja iz budžetskih sredstava vlade, kao oblika intervencionizma, dovode do povećanja ekonomskog razvoja, te da će konvergentna strategija ciljanog intervencionizma, koja ima definisane ciljne intervencije, ostvarivati efekte u smislu povećanja ekonomskog razvoja Republike Srpske".

Na kraju ovog poglavlja kandidat predlaže morfologiju modela Konvergentne strategije ciljanog intervencionizma, sa svojim strateškim i specifičnim ciljevima i akcionim planom. Model predviđa implementaciju strategije sa svim svojim elementima za vremenski horizont od 2020. do 2030. godine.

U zaključnom dijelu rada daje se analiza dobijenih rezultata istraživanja. Zaključci ukazuju na dokazivanje, odnosno potvrđivanje postavljene glavne i pomoćnih hipoteza ovog rada.

Na kraju rada prikazana je **literatura** korištena za izradu doktorske disertacije, kao i popis tabela, grafikona, slika i priloga.

Na osnovu svega navedenog, Komisija zaključuje da su obim i kvalitet doktorske disertacije kandidata mr Siniše Božičković u skladu sa prijavljenom temom.

5. Naučni rezultati doktorske disertacije

Na bazi detaljnog uvida u doktorsku disertaciju, Komisija je mišljenja da je kandidat uspješno realizovao postavljene ciljeve istraživanja i dokazao postavljene hipoteze. Naučni doprinos ove disertacije ogleda se u sintetizovanju i objektivnom analiziranju i primjeni parametarskih i neparametarskih metoda u istraživanju dispariteta regija i ocjeni efekata ciljanih intervencija Vlade Republike Srpske. Naučni doprinos sprovedenog istraživanja ogleda se u razmatranju i istraživanju uloge javnog menadžmenta u upravljanju ravnomjernim razvojem RS, a na osnovu rezultata iz komparativnog poređenja ekonomskih aktivnosti u regijama, te prijedlogom novog strateškog dokumenta pod nazivom "Konvergentna strategija ciljanog intervencionizma".

Ostvarivanje politike ravnomjernog regionalnog razvoja u RS predstavlja opšti cilj istraživanja. Od takvog cilja se očekuje da podstakne društveno-ekonomski razvoj RS, u skladu sa načelima održivog razvoja, stvaranjem uslova koji će u svim njenim regijama omogućiti jačanje konkurentnosti u korištenju vlastitih neiskorištenih potencijala. U dosadašnjim aktivnostima Vlade RS nije u potrebnoj mjeri prepoznat i definisan problem ravnomjernog regionalnog razvoja, a tako nisu ni preduzimate potrebne mjere za ostvarivanje ravnomjernog razvoja regija a i ravnomjernog razvoja unutar regija. Iz tog razloga proizlazi potreba za stratezijskim razvojnim dokumentom "Konvergentna strategija ciljanog intervencionizma". Uspostavljanje regija i tijela koja bi se bavila regionalnim razvojem u Vladi RS je primarni uslov u primjeni ove strategije i donošenju ostalih normativnih regulativa za upravljanje i praćenje ravnomjernog ekonomskog razvoja teritorije Republike Srpske.

Poseban doprinos se ogleda u metodološkom prilazu u istraživanju i korištenju modela i metoda u procjeni efekata ciljanih intervencija i potrebe za ovom strategijom. Konačna zaključivanja kandidat vrši nakon komparativne analize ekonomskih aktivnosti u privrednim regijama i ukrštavanja rezultata dobijenih na osnovu stavova populacije i stavova scenarijskog tima, i sa druge strane, obradom sekundarnih podataka. Ekonometrijskom regresionom analizom uspostavljen je kointegracioni model dugoročnog uticaja intervencionizma na BDP Republike Srpske.

Praktični značaj i doprinos disertacije neposredno rezultira iz originalnog empirijskog istraživanja sprovedenog na privrednim regijama Republike Srpske. Kandidat je svojim istraživanjem ukazao na potrebu primjene savremenih instrumentarija u ocjeni i analizi dispariteta jedinica lokalne samouprave i regija. Istraživanja mogu biti od višestruke koristi mnogim donosiocima odluka u identifikaciji različitih pokretačkih snaga u ekonomskom razvoju jedinica lokalne samouprave i regija, radi poboljšanja njihovog ekonomskog razvoja. Značaj daje na vezama i povratnim uticajima u tripartitivnom odnosu varijabli: konvergentna strategija ciljanog intervencionizma - konkurentna prednost i komparativna prednost. Značaj doktorske disertacije je i u obogaćivanju literature iz ove oblasti.

Na osnovu svega navedenog, Komisija zaključuje da rezultati ove doktorske disertacije značajno doprinose nauci na polju strateškog menadžmenta. Ona imaju praktični doprinos za poboljšanje praćenja ekonomske razvijenosti regija i jedinica lokalne samouprave u RS sa novim kvantom metoda. Poseban značaj i doprinos je u sferi javnog menadžmenta sa prijedlogom za uvođenje "Konvergentne strategije ciljanog intervencionizma," kao razvojnog dokumenta u Republici Srpskoj.

6. Primjenjivost i korisnost rezultata u teoriji i praksi³

Primjenjivost i korisnost rezultata u teoriji i praksi je višestruka. Značaj i doprinos doktorske disertacije ogleda se u činjenici da su predstavljeni metodi i modeli primjenjivi u praksi i korisni teoriji javnog menadžmenta. Korist od ove studije je relevantna iz više razloga:

- Javni menadžment dobija korisne informacije pri formulisanju politike ekonomskog razvoja;
- Podršku odlučivanju za planske intervencionističke ciljeve i mjere, radi ravnomjernog regionalnog razvoja;
- Utvrđuje se stepen razvijenosti regija u odnosu na druge;
- Javni menadžment ima informacije o potrebnim intervencijama u neiskorištene prirodne resurse;
- Operativni organi u javnom menadžmentu mogu pronaći novi instrumentarij za unapređenje praćenja ravnomjernog regionalnog razvoja;

³ Istaći posebno primjenjivost i korisnost u odnosu na postojeća reješenja teorije i prakse.

- Prikaz morfologije "Konvergentne strategije ciljanog intervencionizma".

Istraživanje kandidata u ovoj doktorskoj disertaciji je potvrdilo da je koncept strateški osmišljenog miješanja vlade u ekonomske tokove zemalja u tranziciji poželjan. Ostvarivanje ubrzanog razvoja i ravnomjernog regionalnog razvoja se može ostvariti implementacijom "Konvergentne strategije ciljanog intervencionizma", kao strateški razvojnog dokumenta za Republiku Srpsku. Prikazani modeli i metode se mogu primjenjivati na različitim nivoima vlasti države, uz prilagođavanje izbora indikatora ekonomskog razvoja.

Na osnovu iznesenog, Komisija smatra da su rezultati ove doktorske disertacije primjenljivi i korisni kako teorijski, tako i u praksi.

7. Prezentovanje rezultata naučnoj javnosti⁴

Poglavlja u disertaciji imaju istraživački pristup i kvalitet, istraživanje načina na koji se može ostvariti ravnomjerniji regionalni razvoj i poboljšati konkurentnost RS ima nesumnjivu aktuelnost. Komisija smatra da je određene segmente i rezultate istraživanja do kojih je kandidat došao, poželjno prezentovati naučnoj i stručnoj javnosti kroz radove publikovane u naučnim i stručnim publikacijama, konferencijama, okruglim stolovima na privrednim i naučnim skupovima. Dio rezultata istraživanja kandidat je objavio u sljedećim simpozijumima i časopisima:

- Istraživanje regionalne koncentracije djelatnosti saobraćaja u Republici Srpskoj, prezentovao je na VII međunarodnom simpozijumu "Novi horizonti saobraćaja i komunikacija 2019", Doboj.
- "Analytical approach to economic growth of the Republic of Srpska with special emphasis on the development of the agriculture", International Journal of Investment Management and Financial Innovations, Vilmington, Sjeverna Karolina, SAD, 2018.
- "Comparative advantage of regions on basis of energy efficiency using different insulation materials in construction", Zbornik radova sa 5. međunarodnog kongresa: Inženjerstvo, ekologija i materijali u procesnoj industriji, Tehnološki fakultet Zvornik, 2017.
- Saobraćajne veze kao faktor ekonomskog razvoja i regionalne koncentracije privrednih djelatnosti, prezentovao je na VIII međunarodnom simpozijumu "Novi horizonti saobraćaja i komunikacija 2021", Doboj.

Preporučuje se nastavak objavljivanja rezultata istraživanja koji su proizašli iz ove doktorske disertacije.

8. ZAKLJUČAK I PRIJEDLOG⁵

Na osnovu detaljnog uvida u završenu doktorsku disertaciju kandidata mr Siniše Božičković, pod naslovom: "Efekti konvergenzijske strategije ciljanog intervencionizma zasnovanog na komparativnim prednostima Republike Srpske", i svega prethodno navedenog u Izvještaju, Komisija smatra da je kandidat, pozivajući se na relevantne izvore i sistematizujući dostupnu literaturu primjenom odgovarajućih naučnih metodologija, uspješno realizovao postavljene ciljeve istraživanja, testirao postavljene istraživačke hipoteze i ostvario očekivane rezultate naučnog istraživanja. Komisija potvrđuje da je doktorska disertacija urađena u skladu sa prijavom koju je odobrilo Nastavno-naučno vijeće Ekonomskog fakulteta u Brčkom i Senat Univerziteta u Istočnom Sarajevu, u pogledu predmeta, cilja i metoda istraživanja i inicijalnog sadržaja disertacije. Cilj istraživanja je realizovan, a doktorska disertacija je rezultat originalnog istraživanja kandidata.

⁴ U skladu sa članom 37. Pravilnika o studiranju na trećem ciklusu studija na Univerzitetu u Istočnom Sarajevu.

⁵ U zaključku se, pored ostalog, navodi i naziv kvalifikacije koju doktorand stiče odbranom teze.

Komisija predlaže Nastavno-naučnom vijeću Ekonomskog fakulteta u Brčkom i Senatu Univerziteta u Istočnom Sarajevu da prihvati ovaj izvještaj o pozitivnoj ocjeni i odobri javnu odbranu.

Kvalifikacija koja se stiče javnom odbranom doktorske disertacije jeste - **Doktor ekonomskih nauka.**

Mjesto: Brčko

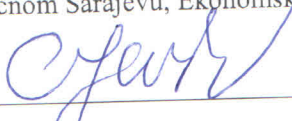
Datum: _____

Komisija:

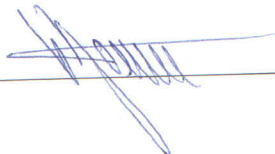
1. Prof. dr Mirela Mitrašević; redovni profesor, NO društvene nauke i UNO Aktuarstvo, Fakultet poslovne ekonomije u Bijeljini, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, predsjednik Komisije;

2. Prof. dr Cviko Jekić, vanredni profesor, NO društvene nauke i UNO Menadžment, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Ekonomski fakultet Brčko, mentor i član Komisije;

3. Prof. dr Branka Zolak - Poljašević, vanredni profesor, NO društvene nauke i UNO Menadžment, Ekonomski fakultet Banja Luka, Univerzitet u Banja Luci; član Komisije.

Komisija:

Izdvojeno mišljenje⁶:

1. _____, u zvanju _____ (NO _____, UNO _____, Univerzitet _____, Fakultet _____ u _____, član Komisije;

Obrazloženje:

_____

⁶ Članovi komisije koji se ne slažu sa mišljenjem većine članova komisije, obavezni su da u izveštaj unesu izdvojeno mišljenje sa obrazloženjem razloga zbog kojeg se ne slažu sa mišljenjem većine članova komisije (član komisije koji je izdvojio mišljenje potpisuje se ispod navoda o izdvojenom mišljenju)